
Ks. Krzysztof Orzeszyna

PRZYCZYNY ADMINISTRACYJNEGO USUNIĘCIA PROBOSZCZA

Wprowadzenie

Dyscyplina kościelna dotycząca usuwania proboszczów podlegała stopniowej ewolucji i znacznemu zróżnicowaniu. Bazowała ona na założeniu, że duchowny przez święcenia został na stałe inkardynowany do danego Kościoła, a później – do danego beneficjum. Proboszczowie byli nieusuwalni. Można jednak było proboszcza pozbawić parafii w drodze postępowania karnego z powodu popełnionego przestępstwa lub innej przyczyny, która sprawiała, że jego praca w danej parafii stała się mniej użyteczna. W procedurze administracyjnej zamieszczonej w Kodeksie z 1917 roku występują różnice w sposobie usuwania proboszczów usuwalnych i nieusuwalnych. Sobór Watykański II znosząc instytucje proboszczów nieusuwalnych sprawił, iż moc prawną zachowała tylko procedura dotycząca proboszczów usuwalnych¹. Według dekretu soborowego o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele „Christus Dominus”, proboszczowi przysługuje taka stałość na urzędzie, jakiej wymaga dobro wiernych². Stałość na urzędzie proboszcza nie może uniemożliwiać biskupowi praktycznej realizacji troski o zapewnienie wiernym dobra duchowego. W tych wypadkach, gdy aktywność duszpasterska proboszcza nie gwarantuje realizacji dobra wiernych, prawodawca powszechny upoważnia biskupa diecezjalnego do usunięcia proboszcza.

1. Zasady ogólne dotyczące usunięcia proboszcza z urzędu

W kan. 1740 prawodawca kodeksowy podaje dwie główne zasady, w oparciu o które proboszcz może być usunięty z zajmowanego przez siebie urzędu. Chodzi tu o przyczyny, które sprawiają, że jego posługa jest szkodliwa lub przynajmniej bezowocna. Posługa proboszcza jest szkodliwa, gdy proboszcz źle troszczy się o parafię, przekraczając swoje kompetencje bądź dopuszczając się zaniedbań w działaniu. Jest ona zaś

¹ J. Krukowski, *Administracja w Kościele. Zarys kościelnego prawa administracyjnego*, Lublin 1985, s. 162.

² CD, nr 31.

nieskuteczna i bezowocna, gdy nie przynosi pożytku wiernym lub gdy proboszcz realizuje program duszpasterski dobierając niewłaściwe środki³. Zdaniem F. Coccopalmerio, prawodawca powszechny niezbyt szczęśliwie określił działalność proboszcza używając w kan. 1740 terminu „ministerium”. Pojęcie to oznacza bowiem służbę, a ona zawsze jest czymś dobrym i skutecznym. Trudno jest więc zrozumieć jak służba może być szkodliwa bądź nieskuteczna. Jego zdaniem pojęcie „ministerium” powinno zostać zastąpione pojęciem „activitas”⁴.

Należy zauważyć, że w trakcie prac nad przygotowaniem nowego Kodeksu Prawa Kanonicznego pojawiły się wątpliwości, czy bezskuteczność działań proboszcza uznać jako okoliczność uprawniającą biskupa do jego usunięcia. Uważano, że da to biskupowi okazję do samowolnego osądu pracy proboszcza. Proponowano zatem usunięcie tej przyczyny. Nie przyjęto jednak tej propozycji twierdząc, że nie może być odebrana biskupowi możliwość interweniowania w przypadkach, gdy posługa proboszcza byłaby rzeczywiście nieskuteczna⁵.

Szkodliwość bądź bezowocność posługiwania w myśl kan. 1740 może wystąpić bez ciężkiej winy proboszcza i braku zaniedbań z jego strony⁶. Takie rozumienie szkodliwości lub bezowocności posługi proboszcza wynika ze sformułowania użytego w treści kan. 1740: „etiam citra gravem ipsius culpam”⁷. Konsultorzy, w czasie fazy przygotowań treści powyższego kanonu, zaproponowali, aby w miejsce tego stwierdzenia wpisać inne: „quaestione culpaе non attenta”. Sądono, że przez to wyakcentuje się w sposób bardziej wyrazisty, iż przyczyną usunięcia jest w istocie dobro dusz. Po rozważeniu tych dwóch wyrażen uznano ostatecznie, że sens ich jest taki sam i nie dokonano zmiany⁸. Zdaniem F. Coccopalmerio, taka zmiana byłaby jednak bardzo korzystna, bo w wyrażeniu „quaestione culpaе non attenta” unika się stopniowania winy proboszcza. W konsekwencji, taka zmiana ukazałaby lepiej, że

³ F. Coccopalmerio, De Paroecia, Roma 1991, s. 247.

⁴ Tamże, s. 247.

⁵ Communicationes, 11(1979), s. 287.

⁶ T. Pawluk, Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II, t. IV, Olsztyn 1990, s. 395.

⁷ Takiego sformułowania używał także Kodeks z 1917 roku w kan. 2147 §1.

⁸ Communicationes, 11(1979), s. 287.

szkodliwość bądź bezowocność posługi proboszcza nie musi być skutkiem jakiegokolwiek jego winy, ani ciężkiej, ani lekkiej⁹.

Nie jest rzeczą konieczną do usunięcia proboszcza, aby jego posługa była szkodliwa we wszystkich jej aspektach. Wystarczy, że szkodliwość dotyczy tylko jakiegoś aspektu posługi proboszcza. Zdaniem F. Coccopalmerio, biskup miałby tylko wtedy prawo usunąć proboszcza, gdyby taka szkodliwość miała jednak charakter stały¹⁰. Co się zaś tyczy bezowocności posługi proboszcza, to autor ten jest zdania, że usunięcie proboszcza mogłoby nastąpić tylko wtedy, gdyby dotyczyła ona całej jego posługi i miała charakter stały¹¹.

W następnym kanonie wylicza się przykładowo przyczyny szkodliwej lub bezowocnej posługi proboszcza ułatwiając zrozumienie kan. 1740. Wynika więc z tego, że te dwa kanony 1740 i 1741 są ze sobą nierozzerwalnie związane. Pierwszy z nich daje zasady ogólne pozwalające zrozumieć określone przykłady zachowań szkodliwych lub nieefektywnych, drugi zaś pozwala lepiej pojąć zasady ogólne, w oparciu o które mogą być tworzone jeszcze inne przyczyny uprawniające biskupa do usunięcia proboszcza.

2. Konkretnie przyczyny usunięcia proboszcza

Kodeks z 1983 roku w kan. 1741 wymienia pięć przyczyn, które chociaż nie wyczerpują katalogu okoliczności uprawniających do usunięcia proboszcza z urzędu¹² to pokazują w sposób konkretny co to znaczy, że posługa może być szkodliwa bądź bezowocna. Wszystkie obecnie występujące przyczyny są możliwe do udowodnienia na forum zewnętrznym i nie stanowią przedmiotu prawa karnego¹³.

W schemacie „De modo procedendi pro tutela iurium seu de processibus” z 1976 roku w tekście wstępnym do dzisiejszego kan. 1741

⁹ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 249.

¹⁰ Tamże, s. 248.

¹¹ Tamże, s. 251-252.

¹² E. Labandeira, *Commentaires aux canons 1732-1752*, w: *Code de droit canonique. Edition bilingue et annotée*, red. E. Caparros, M. Thériault, J. Thorn, Montréal 1990, s. 1015.

¹³ L. Chiappetta, *Il Codice di diritto canonico. Commento giuridico-pastorale*, t. II, Napoli 1988, s. 794; P. d'Ostilo, F. Federico, *De Procedura in parochis amovendis vel transferendis*, w: *Commento al Codice di diritto canonico*, red. P. V. Pino, Roma 1985, s. 1001.

proponowano uwzględnienie wyrażenia podkreślającego, że mają to być „iustae causae”¹⁴. W czasie dyskusji zaproponowano, aby w miejsce „iustae” wpisać słowo „graves”¹⁵. Ostatecznie pominięto jakiegokolwiek określenie przyjmując, że kwalifikacje przyczyn podaje wystarczająco kanon poprzedni określający ogólne zasady uprawniające do usunięcia proboszcza¹⁶. Według tej koncepcji nie zwraca się więc uwagi na kwalifikacje przyczyn, ale na skutek jaki powodują. Zawsze muszą wywoływać szkodliwość bądź bezowocność posługi proboszcza. W myśl kan. 193 §1 Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1983 roku do usunięcia proboszcza wymagane są poważne przyczyny. Za taką właśnie kwalifikacją przyczyn opowiada się większość autorów. Jednak zaznacza się, że nie może tu chodzić o przestępstwo w rozumieniu kan. 1311 i 1321 Kodeksu z 1983 roku¹⁷.

2. 1. Poważna szkoda lub zamieszanie we wspólnocie kościelnej

Jedną z przyczyn, które wymienia prawodawca kodeksowy jest taki „sposób postępowania, który przynosi kościelnej wspólnocie poważną szkodę lub zamieszanie (1741,1). Szczególna uwaga prawodawcy w tym punkcie została skoncentrowana na działaniu proboszcza. Wyrażenie „modus agendi” użyte w punkcie 1 kan. 1741 KPK z 1983 roku jest bowiem bardzo szerokie. Zdaniem F. Coccopalmerio nie odnosi się tylko wyłącznie do posługi proboszcza, ale obejmuje całe jego postępowanie, także życie codzienne, rozmowy i poglądy¹⁸. Jedynym warunkiem określonym przez prawodawcę odnośnie do sposobu działania proboszcza jest wymóg, aby to działanie przyniosło poważną szkodę lub

¹⁴ Communicationes, 11(1979), s. 288.

¹⁵ Jeden z konsultorów zauważył, że chodzi o takie przyczyny, które wymagają dekretu usunięcia. Wiele z nich jest ciężkich, ale mogą być i takie, które nie są ciężkie. Tamże, s. 288.

¹⁶ Schemat z 1976 r., kan. 436.

¹⁷ Niektórzy komentatorzy zwracają uwagę na sprzeczność w kan. 193, który w §1 mówi o usunięciu z urzędu na skutek poważnych przyczyn, a w §3 o usunięciu z powodu słusznej przyczyny. Jednak należy przyjąć, że do proboszcza odnosi się kan. 193 §1, który mówi o urzędzie nadanym na czas nieokreślony, a zdecydowanie takim jest urząd proboszcza w myśl kan. 522. D. Mogavero, *Il parroco e i sacerdoti collaboratori*, w: *Le parrocchia e le sue strutture*, red. A. Longhitano, Bologna 1987, s. 142; A. Lauro, *I procedimenti speciali nel diritto canonico*, Città del Vaticano 1992, s. 305; M. Morgante, *Le parrocchia nel Codice di diritti canonico*, Commento giuridico-pastorale, Milano 1995, s. 153; P. Urso, *La struttura interna delle Chiese particolari*, w: *Il Diritto nel mistero della Chiesa. Il popolo di Dio*, t. II, Roma 1990, s. 489.

¹⁸ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 252.

zamieszanie we wspólnocie kościelnej¹⁹. Według F. Coccopalmerio użyte przez prawodawcę pojęcia „szkoda” i „zamieszanie” opisują w istocie rzeczy tę samą rzeczywistość naruszenia wspólnoty kościelnej. Można jednak przyjąć, że pojęcie „poważna szkoda” oznacza umyślne naruszenie wspólnoty kościelnej, a pojęcie „zamieszanie” oznacza niebezpieczeństwo osłabienia wspólnoty. Według tegoż autora pojęcie „zamieszanie” może oznaczać także postępowanie proboszcza, który powoduje niezrozumienie działań władzy kościelnej lub brak należnego jej szacunku²⁰. Chodziłoby tu o sytuację, w której proboszcz kontestuje lub poddaje w wątpliwość rozporządzenia władzy kościelnej²¹. W trakcie dyskusji nad schematem z 1976 roku, zwrócono uwagę na to, aby przyczyna, o której mowa w kan. 1741, nie była zbyt szeroko ujęta, co mogłoby dawać okazje do nadużyć²². Uznano jednocześnie, że w obliczu licznych przypadków sprzeciwów oraz kwestionowania w Kościele rozporządzeń władzy, trzeba zdecydowanie bronić dobra wspólnoty kościelnej²³.

2. 2. Nieudolność lub trwała choroba umysłowa lub fizyczna

Przyczyną kanoniczną uprawniającą do administracyjnego usunięcia z urzędu jest jego „nieudolność albo trwała choroba umysłowa lub fizyczna, która czyni proboszcza nieużytecznym w wypełnianiu jego zadań” (kan. 1741,2). Prawodawca wskazuje tu na dwie sytuacje, które czynią proboszcza nieużytecznym w wypełnianiu swoich zadań²⁴. Pierwszą z nich jest nieudolność. Zdaniem J. Krzemienieckiego chodzi tu

¹⁹ Kodeks nie precyzuje o jaką szkodę chodzi. zdaniem T. Pieronka powinna to być poważna szkoda duchowa. T. Pieronek, *Administracyjne usunięcie lub przeniesienie proboszcza*, *Prawo Kanoniczne*, 32(1989), nr 1-2, s. 30.

²⁰ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 253.

²¹ Słowo „contestatio” pojawiło się w czasie dyskusji nad schematem z 1976 roku. *Communicationes*, 11(1979), s. 288; Zdaniem F. Coccopalmerio słowo to pochodzi z języka potocznego i wyraża ono sposób działania proboszcza, który nie jest tak ciężki, by spowodował szkodę dla wspólnoty, ale wywołuje różnicę zdań wśród wiernych. F. Coccopalmerio, s. 253.

²² „Circa causam de qua in n. 1 nonnulli dixerunt esse nimis amplam ita ut occasionem dare possit abusibus”. *Communicationes*, 11(1979), s. 288.

²³ Tamże, s. 288.

²⁴ Kodeks z 1917 roku stanowił: „[...] parochum suis muneribus rite obeundis imparem reddit, [...]” wskazując na jakość działania proboszcza (KPK 1917, kan. 2147 §2, 2). Obecny Kodeks kładzie nacisk na skutek oddziaływania proboszcza na wiernych (KPK 1983, kan. 1741,2). Wskazuje na to użycie przez prawodawcę słowa „utiliter” w miejsce słowa „rite” zastosowanego przez Kodeks z 1917 r.

o sposób działania proboszcza i niezdolność kierowania parafią²⁵. Brane jest tu pod uwagę postępowanie praktyczne proboszcza, zauważalne w wypełnianej przez niego posłudze. Nieudolność ta może być skutkiem braku wiedzy²⁶, należytego wychowania, braku roztropności w ocenie sytuacji, braku darów naturalnych oraz nieumiejętności głoszenia kazań i organizowania katechezy dla dzieci i młodzieży²⁷. Innymi specyficznymi przyczynami nieudolności, zdaniem S. Dubrowskiego, mogą być: nie identyfikowanie się z kulturą, mentalnością, zwyczajami wiernych, niemożliwość porozumienia się z parafianami ustnie lub pisemnie bądź też niemożliwość poruszania się po parafii²⁸. F. Romita zwraca uwagę, że nie chodzi tu jednak o trudności, które mogą wystąpić w początkowej fazie pełnienia obowiązków proboszczowskich w nowej wspólnotie parafialnej, zwłaszcza gdy proboszcz jest młody²⁹.

Drugą okolicznością powodującą nieużyteczność może być choroba. Chodzi tutaj zarówno o chorobę psychiczną, jak i fizyczną. W nauce prawa kanonicznego przyjmuje się, że choroba umysłowa to choroba natury psychicznej pozbawiająca używania rozumu, np. schizofrenia, mitomania, obłąkanie. Choroba fizyczna zaś to różnego rodzaju kalectwa bądź inna choroba, która wymaga stałej i długotrwałej kuracji³⁰. Sytuacja ta nie wypływa z winy proboszcza. Mimo to może spowodować szkodę duchową wiernych. Usunięcie proboszcza z urzędu może nastąpić tylko w sytuacji, gdy stan ten będzie charakteryzował się pewnymi cechami, przy czym istotna jest trwałość tego stanu. Nie oznacza to jednak, że choroba musi być stała. Wystarczy, aby trwała przez długi czas. W literaturze kanonistycznej przyjmuje się, że okres ten powinien trwać

²⁵ J. Krzemieniecki, *Procedura administracyjna w Kodeksie Prawa Kanonicznego*, kan. 2142-2194, Kraków 1925, s. 99.

²⁶ Dekret Kongregacji Konsystorialnej „Maxima cura” z dnia 20 sierpnia 1910 r. wymieniał oddzielnie brak wiedzy jako przyczynę usunięcia (kan. 1, 2). Kodeks z 1917 roku nie akcentował już braku wiedzy (kan. 2147 §2, 2). Wydaje się, że pominięto to rozróżnienie dlatego, że brak wiedzy potraktowano jako przyczynę nieudolności. J. Krukowski, dz. cyt., s. 166; J. Krzemieniecki, dz. cyt., s. 99.

²⁷ J. Krukowski, dz. cyt., s. 166; T. Pieronek, dz. cyt., s. 30.

²⁸ S. Dubrowski, *De procedura in parochis amovendis vel transferendis*, w: *Comentario exegetico al Código de derecho canónico*, red. A. Marzoa, I. Miras, R. Rodriguez-Ocaña, t. IV/2, Pamplona 1996, s. 2170.

²⁹ F. Romita, *De parochorum amotione post Concilium Vaticanum II*, w: *Studi di diritto canonico*, red. M. Magliocchetti, t. III, Roma 1979, s. 981.

³⁰ J. Krukowski, dz. cyt., s. 166.

przeciętnie rok czasu³¹. Ocena stanu chorobowego proboszcza należy do biskupa. Chociaż nie jest on zobowiązany do skorzystania z opinii lekarzy, wydaje się jednak, że powinien to zrobić³². W takich przypadkach należałoby powoływać biegłych według wymogów prawa procesowego³³. Stan ten powinien powodować nieużyteczność posługi proboszcza. Warunek ten odnosi się tak do stanu wywołanego chorobą, jak i do stanu wywołanego nieudolnością. S. Dubrowsky sądzi, że nieużyteczność ta będzie się wyrażała w nie wypełnianiu fundamentalnych obowiązków proboszcza określonych w kan. 519, 528-530, 532-535. Nie może tu jednak chodzić o taki sposób zaniedbań tych obowiązków, jak to przewiduje kan. 1741, 4-5³⁴. Natomiast F. Coccopalmerio uważa, że samo pojęcie „użyteczność” jest nazbyt abstrakcyjne i osąd o użyteczności bądź nieużyteczności należy wydawać biorąc pod uwagę konkretne przypadki³⁵. Nie ma wątpliwości, że osąd ten należy do biskupa. Zdaniem J. Krukowskiego, biskup dokonując takiego osądu, powinien jednak wziąć pod uwagę zarówno stopień niezdolności proboszcza do spełniania swoich zadań, jak i potrzeby danej parafii. Można bowiem zaradzić sytuacji przez taki podział obowiązków między proboszczem i wikariuszem, że własny pasterz parafii będzie zdolny spełnić powierzone mu zadania użytecznie³⁶.

2. 3. Utrata dobrego imienia lub niechęć do proboszcza

³¹ Wniosek, że choroba, aby została uznana za trwałą musi trwać przeciętnie rok czasu, wysuwano na podstawie określenia ogólnego „per tempus diuturnum” występującego w dekrecie „Maxima cura” (kan. 1, 3). Kodeks z 1917 roku pominął to wyrażenie, łagodząc w ten sposób postanowienie Dekretu „Maxima cura”. J. Krzemieniecki uważa, iż najwcześniej po upływie roku czasu można uznać chorobę za trwałą (J. Krzemieniecki, dz. cyt., s. 103). Wydaje się, że i obecnie można przyjąć taki sam interwał czasowy jako wymagany do uznania choroby za trwałą, ponieważ Kodeks z 1983 roku w ten sam sposób, jak Kodeks z 1917 roku określa chorobę psychiczną. Poza tym nie precyzuje jaki przedział czasowy objęty jest terminem „permanens”.

³² J. Krukowski, dz. cyt., s. 166; Opinia ta byłaby potrzebna, jak słusznie zauważa J. Krzemieniecki, w razie rekursu od dekretu usunięcia (J. Krzemieniecki, dz. cyt., s. 103).

³³ KPK 1983, kan. 1574-1581.

³⁴ S. Dubrowsky, dz. cyt., s. 2170.

³⁵ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 254.

³⁶ J. Krukowski, dz. cyt., s. 167.

Kolejną kanoniczną przyczyną usunięcia proboszcza jest utrata dobrego imienia u uczciwych i poważnych parafian lub niechęć w stosunku do proboszcza, które według przewidywań szybko nie ustaną (kan. 1741,3). Prawodawca kodeksowy rozróżnia tu dwie ogólne sytuacje: utratę przez proboszcza dobrego imienia i awersję w stosunku do niego. Pierwsza sytuacja jest natury obiektywnej, ponieważ jest skutkiem działania proboszcza lub zaniechania działania i tylko on jest winny, że ludzie przestają go poważać³⁷. Proboszcz, aby mógł być usunięty z urzędu na podstawie tej przyczyny, powinien utracić dobre imię u uczciwych i poważnych parafian. Wymóg ten został postawiony w trakcie dyskusji nad schematem „De modo procedendi pro tutela iurium seu de processibus”, która miała miejsce 17 maja 1979 roku. Konsultorzy żądając umieszczenia tego zapisu wskazywali na konieczność wykluczenia przypadków niechęci celowo wzbudzonej³⁸. Uczciwi parafianie to wszyscy ci, którzy w swoim życiu nie posługują się kłamstwem, zaś poważnymi nazywamy tych, którzy są rozważni w wydawaniu opinii negatywnych i nie wydają pochopnych sądów³⁹. Zatem chodzi tutaj prawodawcy o tych członków wspólnoty parafialnej, którzy potrafią rozpoznać niewłaściwe postępowanie proboszcza, jeżeli się go faktycznie dopuścił i jest ono parafianom znane⁴⁰. Utrata dobrego imienia nie będzie powodem do usunięcia, jeśli nie będzie to przeszkadzało w wypełnianej przez niego posłudze. Musi zachodzić ścisły związek między nieakceptowaniem osoby proboszcza i nie przyjmowaniem jego posługi⁴¹.

Druga okoliczność, czyli niechęć w stosunku do proboszcza została uwzględniona dopiero w schemacie z 1976 roku, kiedy to jeden z konsultorów zaproponował pominięcie tej okoliczności. Postulat ten odrzucono zwracając uwagę na to, iż także ta okoliczność może

³⁷ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 528.

³⁸ *Communicationes*, 11(1979), s. 288; Formuła „penes probos et graves viros” istniała w dekrecie „Maxima cura” w kan. 1, 5 oraz w Kodeksie z 1917 roku w kan. 2147 §2, 3. W aktualnie obowiązującym prawodawstwie pojęcie „viros” zastąpiono pojęciem „parochianos”. Zmiana ta wskazuje, że obecnie bierze się pod uwagę także opinię kobiet, a nie tylko, jak to miało miejsce w przeszłości, opinię mężczyzn. F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 258.

³⁹ P. Ludvicius, I. Fafani, *De iure parochorum ad normam Codicis Iuris Canonici*, Rovigo 1954, s. 141; F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 258.

⁴⁰ L. de Echeverria, *Commentaires aux cann. 1732-1752*, w: *Code de droit canonique annotée*, Paris 1989, s. 966.

⁴¹ Tamże, s. 257.

spowodować bezowocność posługi proboszcza⁴². Niechęć wywołuje rozdzwięk między wspólnotą i proboszczem, a tym samym powoduje brak skuteczności jego pasterskiej posługi⁴³. Niechęć w stosunku do proboszcza może się rodzić z racji obiektywnych lub subiektywnych. Powodem obiektywnym niechęci może być postępowanie proboszcza, racjami zaś subiektywnymi rodzącej się awersji wobec niego mogą być: zawiść, plotki czy okoliczności niezależne od proboszcza, np. brzydota fizyczna⁴⁴.

2. 4. Poważne zaniedbanie lub naruszenie obowiązków parafialnych

Przyczyną kanoniczną uprawniającą do usunięcia proboszcza jest „poważne zaniedbanie lub naruszanie obowiązków parafialnych, które trwa mimo upomnienia” (kan. 1741,4). Przyczyna ta zdaniem P. d’Ostilio i F. Federico stanowi skutek nieuwzględnienia w Kodeksie z 1983 roku osobnego tytułu traktującego o zaniedbaniu obowiązków parafialnych⁴⁵. Potrzebę uwzględnienia tej przyczyny dostrzeżono dopiero w trakcie dyskusji nad schematem z 1976 roku⁴⁶. Zadaniem F. Coccopalmerio użyte przez prawodawcę pojęcia „zaniedbanie” i „naruszenie” opisują w istocie rzeczy tę samą rzeczywistość: naruszenie przez proboszcza obowiązków parafialnych⁴⁷. W przypadku zaniedbania proboszcz zaprzestał wykonywania obowiązków, które są mu nakazane. Zaś w przypadku ich naruszenia proboszcz podejmuje działania, od których zobowiązany jest się powstrzymać. Czyny te powinny być ciężkie, natomiast ich kwalifikacji trzeba dokonać w oparciu o konkretne sytuacje⁴⁸. Najważniejsze obowiązki proboszcza związane z posługą

⁴² „[...] Consultores non idem sentiunt, quia aversio est causa sterilitatis ministerii parochi”. *Communicationes* 11(1979), s. 288.

⁴³ F. Romita, *De parochorum amontione, translatione et renuntatione iuxta Vaticanum II*, *Monitor Ecclesiasticus*, 94(1968), s. 440; Tenże, *De parochorum amontione...*, dz. cyt., s. 981-982.

⁴⁴ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 259.

⁴⁵ P. d’Ostilio, F. Federico, dz. cyt., s. 1000.

⁴⁶ „Ex sugestione alicuius organi consultationis, Consultores addere volunt aliam causam ob quam parochus amoveri possint, scilicet quando ipse graviter negligit suum officium parociale, de sententia aliquorum Consultorum caveri tamen debet ut in casu non deveniatur ad remotiois proceduram, nisi praecedant monitiones. Consultores, communio consilio, ita redigunt formulam circa talem causam: „gravis neglectus vel viatio officiorum parocialium que post monitionem persistat”. *Communicationes*, 11(1979), s. 289.

⁴⁷ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 263.

⁴⁸ Tamże, s. 263.

nauczania, uświęcania i pasterzowania precyzują kan. 519, 528-530, 532-535. Należy także brać pod uwagę obowiązki występujące w prawie partykularnym, jak i te, o których mówi tradycja i zwyczaj parafii⁴⁹. Do administracyjnego usunięcia proboszcza, na podstawie tej przyczyny, wymagane jest wcześniejsze upomnienie, co wyraźnie zostało podkreślone przez konsultorów⁵⁰. Gdy upomnienie nie przyniesie żadnego skutku, można rozpocząć procedurę usuwania proboszcza⁵¹

2. 5. Złe zarządzanie dobrami doczesnymi

Prawodawca kodeksowy wskazuje jako przyczynę usunięcia proboszcza „złe zarządzanie dobrami doczesnymi, z wielką szkodą Kościoła, ilekroć na zarządzenie złu brak innego środka” (kan. 1741,5). Proboszcz, zarządzając dobrami doczesnymi, zobowiązany jest do przestrzegania norm zawartych w Kodeksie z 1983 roku. Szczególnie chodzi tu o dyspozycje zawarte w kan. 1273-1310. Zdaniem S. Dubrowskiego należałoby uwzględnić także kan. 958⁵². Nieprzestrzeganie tych norm powoduje na pewno złe zarządzanie majątkiem i to z winy proboszcza. Złe administrowanie może być spowodowane także niezdolnością lub beztroską szlachetnością proboszcza, za co nie ponosi on winy⁵³. Może się zdarzyć, że proboszcz powierzy zarząd dóbr innym osobom i złe administrowanie będzie skutkiem działania tych osób. W takim przypadku proboszcz będzie odpowiedzialny za wybór tych osób. Złe zarządzanie może rodzić się i z innych przyczyn, których nie określił prawodawca, np. proboszcz nie dokonał rozliczenia z parafianami, a taki istniał zwyczaj⁵⁴, nigdy nie prosi swoich parafian o ofiary, a parafia nie ma innych źródeł

⁴⁹ Przykładowo S. Dubrowski wymienia następujące zaniedbania: proboszcz nie chce udzielić sakramentów świętych osobom dobrze przygotowanym (nie wystarczy tylko jeden przypadek), nie prowadzi ksiąg parafialnych, nie chce wydać świadectwa chrztu osobom uprawnionym, jeśli proszą o nie zgodnie z prawem. S. Dubrowski, dz. cyt., s. 2171.

⁵⁰ *Communicationes*, 11(1979), s. 289.

⁵¹ F. Coccopalmerio zauważa, że wyrażenie „[...] quae post monitionem persistat” odnosi się jedynie do słowa „violatio”, gdyż przyimek „quae” jest rodzaju żeńskiego. Jednak patrząc na to logicznie powinno się odnosić także do słowa „neglectus”. Wobec tego wyrażenie kodeksowe, aby było jednoznaczne powinno brzmieć „qui post monitionem persistant”. F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 264.

⁵² S. Dubrowski, dz. cyt., s. 2172.

⁵³ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 256.

⁵⁴ S. Dubrowski, dz. cyt., s. 2172.

utrzymania. Wskutek takiej postawy proboszcza nie będą mogły być podjęte działania niezbędne, jak odnowienie nieruchomości, podjęcie dzieł dobroczynnych⁵⁵.

W każdym przypadku konsekwencją złego zarządu powinna być wielka szkoda Kościoła⁵⁶. W przekonaniu J. Krzemienieckiego nie ma potrzeby czekać aż szkoda stanie się faktem dokonanym. Jego zdaniem duch i cel ustawy określa, że wystarczy, aby była moralną pewnością, iż taka szkoda może się zdarzyć. Taki stopień pewności uprawnia kompetentną władzę kościelną do działania⁵⁷.

Zakończenie

Katalog przeszkód podanych przez prawodawcę w Kodeksie z 1983 roku nie jest wyczerpujący, znajduje to swoje uzasadnienie w przebiegu dyskusji konsultorów nad treścią kan. 1741, która odbyła się 17 maja 1979 roku. Już wtedy bowiem zaproponowano uwzględnienie dwóch innych przyczyn: po pierwsze - jakiegokolwiek naruszenie dobra dusz i po drugie - głoszenie błędnej nauki. Ostatecznie po dyskusji na ten temat postanowiono nie uwzględniać tych przyczyn. Także Papieska Komisja ds. Interpretacji Tekstów Prawnych w odpowiedzi z 7 lipca 1978 roku uznała jako taką przyczynę niedyspozycyjność służbową proboszcza, który nie złożył rezygnacji po ukończeniu siedemdziesiątego piątego roku życia⁵⁸.

⁵⁵ F. Coccopalmerio, dz. cyt., s. 266.

⁵⁶ T. J. Paprocki, The method of proceeding in administrative recourse and in the removal or transfer of pastors [cc. 1732-1752], w: New Commentary on the Code of canon law, red. J. P. Beal, J. A. Coriden, T. J. Green, New York, N. Y./Mahwah, N. J., s. 1840.

⁵⁷ J. Krzemieniecki, dz. cyt., s. 117.

⁵⁸ AAS 70(1978), s. 534.

Należy zatem sądzić, iż prawodawca kościelny będzie uzupełniał katalog przyczyn administracyjnego usunięcia proboszcza, ilekroć zaistnieje inne zagrożenie potrzeb duchowych wiernych.